

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

14(23)

2014

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

MUZIEJUS: ŽINIOS IR ETNOGRAFIJA

Sudarytoja AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

MUSEUM: KNOWLEDGE AND ETHNOGRAPHY

Edited by AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas, Ohajus

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	5
<i>Foreword</i> (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Auksuolė Čepaitienė

Įvadas: muziejus, žinios ir etnografija	11
Introduction: Museum, Knowledge and Ethnography. Summary	33

Jonas Mardosa

Etnografija kraštotyros muziejuose: kai kurie istoriniai raiškos aspektai ir šiuolaikinės būklės refleksijos	35
Ethnography in Local Lore Museums: Some Historical Aspects of Expression and Reflections on the Contemporary Situation. Summary	64

Hubert Czachowski

Muziejus kaip kultūros laboratorija. Marijos Znamierowskos-Prüfferowos indėlis į etnografinę muziejinkystę	69
The Museum as a Laboratory of Culture. The Contribution of Maria Znamierowska-Prüfferowa to Ethnographic Museology. Summary	84

Eglė Rindzevičiūtė

Sovietiniai lietuviai, gintaras ir „naujieji baltai“: tautinės ir regioninės tapatybės Lietuvos muziejuose, 1940–2009	87
Soviet Lithuanians, Amber and the ‘New Balts’: National and Regional Identities in Lithuanian Museums, 1940–2009. Summary	112

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Vizualinės etnografijos naratyvas: Pitt Rivers muziejaus atvejis	113
Narrative of Visual Ethnography: A Case Study of the Pitt Rivers Museum. Summary	133

Goda Palekaitė

Nesamas ir niekada nebuvęs: šiuolaikinės san erdvės nesuderinamumas Namibijoje	137
The Non-Existent that Never Was: The Inconsistency of Contemporary San-space in Namibia. Summary	158

Ainė Ramonaitė, Rytė Kukulskytė

Etnokultūrinis judėjimas sovietmečiu: nematoma alternatyva sistemai?	161
The Ethno-cultural Movement in Soviet Lithuania: Invisible Alternative to the Regime? Summary	179

Diskusijos / Discussions

Vida Savoniakaitė

Autentiškumo prasmės: apie kultūros paveldą ir nacionalumą	183
Concepts of Authenticity: Toward Cultural Heritage and Nationalism.	
Summary	196

Taikomieji darbai / Applied Projects

Janina Samulionytė, Sigita Žukauskaitė

Lietuvos liaudies buities muziejaus paroda „Lietuvių duona. Su savo kepalėliu visur stalą rasi“	199
The Exhibition of the Lithuanian Folk Museum ‘Lithuanian Bread. With Your Loaf You Will Find a Table Everywhere’. Summary	217

Inga Levickaitė-Vaškevičienė

Muziejinių vertybių skaitmeninimas Lietuvos liaudies buities muziejuje: naujos sklaidos galimybės	219
The Digitization of Museum Holdings at Lithuania’s Folk Museum: The Possibilities of a New Dissemination. Summary	233

Interviu / Interview

Pokalbis su Oksfordo universiteto vizualinės antropologijos profesoriumi Marcusu Banksu (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	235
---	-----

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Ida Harboe Knudsen. New Lithuania in Old Hands: Effects and Outcomes of EUropeanization in Rural Lithuania (<i>Kristina Šliavaitė</i>)	247
Andželika Bylaitė-Žakaitienė. Lietuvių etiketas ir bendravimo kultūra XX amžiuje (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	251
Jūratė Vyliūtė, Gaila Kirdienė. Lietuviai ir muzika Sibire (<i>Austė Nakienė</i>) ...	256
Anete Karlsonė. Dziesmu svėtki un tautiskā tēpa attīstība Latvijā 19.gadsimta beigās un 20.gadsimtā (<i>Irma Šidiškienė</i>)	258

Konferencijos / Conferences

SIEF penkiasdešimtmečio jubiliejaus simpoziumas Amsterdame (<i>Vytautas Tumėnas</i>)	263
RAI konferencija Britų muziejuje Londone: antropologija ir fotografija (<i>Goda Palekaitė</i>)	266

Sukaktys / Anniversaries

Etnologei Irenai Aušrelei Čepienei – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	269
Lietuvos gyvenviečių ir sodybų tyrinėtoji Izidoriui Butkevičiui – 90 (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	271

In Memoriam

Vitalis Morkūnas (1929–2014) (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	275
---	-----

Sukaktys

ETNOLOGEI IRENAI AUŠRELEI ČEPIENEI – 80

Irena Aušrelė Višinskaitė gimė 1934 m. gegužės 28 d. Šiauliuose. 1945 m. persikėlė į Vilnių. Likimas jubiliatės nelepino. 1947 m. jos mama buvo išstremta į Sibirą 10 metų. 1952 m. baigusi Vilniaus 7-ąją vidurinę mokyklą, Irena studijavo Maskvos M. Lomonosovo universiteto Filologijos fakultete. Po studijų mokytojavo Raseinių vidurinėje mokykloje, nuo 1960 m. dirbo Kultūros ministerijos mokslinio metodinio kabineto vyr. metodininke, 1963 m. tapo prie šios ministerijos įsteigtos Liaudies tradicijų tarybos atsakingąja sekretore. Nuo tų metų nuolat dalyvavo Vilniaus universiteto ir Kraštotyros draugijos ekspedicijose. 1972 m. įstojo į neakivaizdinę aspirantūrą ir dirbo Kultūros mokykloje (dabar – Vilniaus konservatorija). 1975 m. apgynė istorijos m. etnografijos krypties kandidatinę (dabar – daktaro) disertaciją. Nuo 1977 m. buvo pakviesta į Aukštojo ir specialiojo mokslo ministeriją vyr. metodininkės pareigoms. 1977–1989 m. dirbo ir dėstytojos darbą Dailės institute (dabar –

Vilniaus dailės akademija). 1989–2001 m. jubiliatė dirbo vyr. moksline bendradarbe Pedagogikos mokslinio tyrimo institute. Taip pat 1995–2007 m. dirbo Vilniaus pedagoginiame universitete (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas). 1999 m. jai suteiktas docentės vardas, o 2010 m. gyvenimo triūsą apvainikavo garbinga Jono Basanavičiaus premija.

Taip pat įvairus ir atliktų darbų sąrašas, kurių detalesniam išvardijimui reikėtų skirti didelę šio žurnalo dalį. Doc. dr. Irenos Aušrelės Čepienės mokslinių tyrimų sritys – etninės kultūros paveldas ir jos vertybių tęstinumas, etninės kultūros ugdymas švietimo sistemoje, šio dalyko integravimas (ugdymo turinio interpretavimas, programinės struktūros formavimas ir kt.), lokalinio, etninio tapatumo ir pilietinio ugdymo sąveika, patriotinis ugdymas, kraštotyra. Daugelis jos darbų susiję su taikomąja veikla, todėl gali būti apibūžinti taikomosios etnologijos vardu. Jau 1975 m. tuometiniame Lietuvos MA Istorijos insti-

tute apgintos istorijos mokslų etnografijos krypties kandidatinės disertacijos pagrindu („Lietuvių valstiečių vestuvių veikėjai XIX a. pirmojoje pusėje – XX a.“, vadovė prof. P. Dundulienė) parengta knyga *Lietuvių liaudies vestuvių veikėjai* (1977) į Lietuvos etnologijos istoriją įeina ne tik kaip puikus taikomasis darbas. Labai sklandžiai ir aiškiai parašyta knyga naudojosi jau kelios kartos piršlių, svočių ir pačių besituokiančiųjų. Moksliniu požiūriu knyga iki šių dienų neprarado vertės ir yra vienas iškiliausių visų laikų Lietuvos etnologijos darbų. Jos pagrindu 2012 m. išleista nauja knyga *Lietuvių tradicinės vestuvės* (2012). Joje nušviečiamos ir šių dienų realijos, apmąstytas ir tradicijų tęstinumas, ir modifikacijos šių dienų vestuvėse, o veikalui šiuolaikiškumo suteikia vaizdo diskas. Taikomojo pobūdžio yra ir didelė dalis jos kitų publikacijų, iš kurių paminėtume: *Mokyklinė kraštotyra* (bendraaut. I. Seliukaitė, 1996); *Vandens ir medžio sakralumas* (1997); *Etninė kultūra mokykloje* (1997); *Etninė kultūra ir ekologija* (1999, 2003); *Historia litewskej kultury etnicznej* (2000). Itin reikšmingi jos apibendrinamojo pobūdžio darbai *Lietuvių etninės kultūros istorija* (1992, 1995) ir kapitalinis leidinys *Lietuvių etninė kultūra: raidos įžvalgos* (2008).

Šiuos leidinius galima naudoti ir kaip etninės kultūros vadovėlius. I. Čepienės dėka sudarytos visos galimybės dėstyti etninę kultūrą vidurinėse mokyklose. Taip pat publikuota nemažai mokymo metodinių leidinių. Tarp jų – *Lietuvių etninės kultūros istorijos mokymo programa* (1992) ir *Etninė kultūra ir jos ugdymo didaktika. Univer-*

sali programa. Edukologijos studijų programos studentams (2003). Taikomajai etnologijai skirta ir nemažai pranešimų konferencijose. Daug dėmesio ji skyrė ir pedagoginiam darbui. Ji buvo Ž. Šaknio (LII) ir R. Račiūnaitės (VDU) disertacinio darbo oponentė, taip pat VPU (dabar – LEU) buvusių doktorančių G. Šmitienės, J. Paulionytės, H. Šečkuvienės doktorantūros komitetuose. Labai gausi ir įvairiapusiška jos eksperimentinė veikla. Pažymėtina, kad ji 1997–1999 m. kartu su ekspertų grupe parengė Etninės kultūros valstybinės globos įstatymo projektą, kuris įsigaliojo 1999 m. Buvo ir Etninės kultūros globos tarybos prie Lietuvos Respublikos Seimo tarybos narė. Aktyviai dalyvavo su etnine kultūra susijusiuose mokslo projektuose. Pavyzdžiui, 1994–1997 m. kartu su Varšuvos universiteto Balstogės pedagogikos ir psichologijos fakulteto dėstytojais vykdė etninių mažumų etnokultūrinį tyrimą, 1996 m. – Lietuvos ŠMM ir Danijos švietimo ministerijos bendrą projektą siekiant ištirti galimybes sukurti suaugusiųjų formaliojo švietimo sistemą Lietuvoje, 1997–1998 m. dalyvavo Tarptautinės švietimo asociacijos atliekama pilietinio ugdymo tyrime, 2000 m. pagal URM problemų ir tautinių mažumų departamento programą analizavo pilietinio ir etninio sąmoningumo būklę Rytų Lietuvos mokyklose.

Manau, kad I. A. Čepienės nuopelnai Lietuvos etnologijai ir lietuvių etninei kultūrai, asmeninis įnašas puoselėjant jaunimo lokalinį, etninį, pilietinį ir kultūrinį tapatumą nusipelno didžiulės pagarbos labai darbščiam, kukliam ir kūrybingam Žmogui. Sveikiname su garbingu Jubiliejumi.

Žiloytis Šaknys